

In memoriam
Kari S. Tikka
1944–2006

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS
SUOMEN LAKIMIESLIITTO
HELSINGIN YLIOPISTON OIKEUSTIETEELLINEN
TIEDEKUNTA
HELSINKI

Toimituskunta / Editorial Board

Edward Andersson

Kai Kalima

Timo Viherkenttä

Pekka Vihervuori

Tilausosoite / Orders

Suomalainen Lakimiesyhdistys / Finnish Lawyers' Association

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki, Finland

tel. +358 (0)9 6120 300

fax + 358 (0)9 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

Kannen ja taiton suunnittelu: Heikki Kalliomaa

Kari S. Tikan valokuva s. V Jakke Nikkarinen

Taitto: Keski-Suomen Painotuote Oy

ISSN 0356-7222

ISBN 978-951-855-266-9

Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2007

Edward Andersson

Hur påverkas Finland av Sveriges beslut att avskaffa arvs- och gåvoskatten?

Allmänt

Med Kari S. Tikka förde jag under en lång följd av år skattepolitiska samtal om allehanda frågor. Kari blev med åren alltmer upptagen av skattepolitiken och hans kunskande anlätades i många sammanhang även av finansministeriet. Under sina många utlandsresor brukade han försöka skaffa sig kunskap om det aktuella landets senast genomförda och förväntade skattereformer.

Vad arvs- och gåvoskatten beträffar intresserade den Kari främst i skattepolitisk mening.¹ Arvsskatt de lege lata var han däremot inte speciellt inkommen i och i hans stora skriftliga produktion hittar man inte bidrag från det området. Efter en resa i USA år 2002 beskrev Kari för mig den egenartade reform som president G. W. Bush genomfört och vars uttalade syfte var att slopa den federala kvarlåtenskapsskatten. Han nämnde också Berlusconis plan att slopa den italienska arvsskatten, något som snart efteråt förverkligades.

Kari och jag var eniga om att arvsskatten har en funktion och alltså inte borde slopas.² Vi var båda överraskade av Sveriges beslut att slopa denna skatt och diskuterade även någon gång vilka konsekvenser detta kunde ha för Finlands arvs- och gåvobeskattning. Denna fråga skall jag här anföra några synpunkter på.

Av de äldre EU-staterna har Sverige, Italien och Portugal avstått från arvs- och gåvoskatten, även om man i Italien överväger att återinföra denna skatt, vars slopande inte var helt oberoende av Berlusconis bekymmer med överföringen av sin egen icke obetydliga förmögenhet. Intressant är att Sverige, Italien och Portugal även torde ha varit de EU-stater (före 2004 års utvidgning) i vilka arvs- och gåvoskattens avkastning varit minst, i relation till de totala skatteintäkterna. Det är politiskt lättare att avstå från en lågavkastande än från en välavkastande skatt. I Finland är arvs- och gåvoskatten tämligen väl avkastande, för år 2006 ca 500 milj. euro. Den goda avkastningen, som dessutom ökat klart snabbare än BNP, beror visserligen till en del på att skatteskalorna inte har justerats ens med inflationen. Tvärtom skedde 1996 en klar skärpning av skatten och en sänkning av den högsta marginalskattetröskeln från 2,1 milj. mark till 300 000 mark eller numera 50 000 euro. Denna skärpning drabbade främst de medelstora arvslotterna.

¹ Se Kari S. Tikka: Har arvsskatten en framtid, i Festskrift Edward Andersson (2003), s. 389 ff.

² Se även Andersson: Borde arvsskatten avskaffas?, JFT 2006, s. 395.

Till de länder som håller på att avveckla sin arvsskatt hör även USA där som ett led i Bushs för de rika mycket förmånliga skattepolitik beslut fattats om skattens avveckling med en 10 procents årlig sänkning fram till år 2011, då skatten antingen bortfaller eller beskattningen återgår till den skatteskala som gällde 2001, ifall inte något annat beslut fattas. Så kommer sannolikt att ske.

Det finns även länder som redan för länge sedan har upphört att bära upp arvsskatt. Sådana länder är bl a Australien och Kanada. Arvsskatt finns inte heller i Estland, Lettland, Slovakien och vissa andra nya EU-stater, medan de nya EU-stater som beskattar arv gör det enligt mycket låga skattesatser. För Finlands del är självfallet avsaknaden av arvsskatt i Estland och Ryssland en praktiskt viktig omständighet. Finland omges i själva verket nu på alla håll av arvsskattelösa länder.

Arvsskattefriheten kommer i första hand dem till godo som bor i dessa länder och har alla sina starkaste anknytningspunkter där. Frågan i denna artikel är om avsaknaden av arvs- och gåvoskatt i Sverige, Estland, Ryssland och vissa andra länder kan utnyttjas även av finländare, kanske genom utflyttning företrädesvis av skatteskäl. Samma problematik kan ju uppkomma också på inkomstbeskattningens område, även om alla utvecklade länder har något slags inkomstbeskattning vars stränghet dock varierar kraftigt. Sålunda uppbär ju Ryssland 13 %:s och Estland 23 %:s inkomstskatt, alltså betydligt lägre än i Finland. Men medan inkomstbeskattningens internationella frågor och beskattningsrätten till stor del regleras genom dubbelbeskattningsavtal är sådana avtal på arvsskatteområdet snarare undantag än regel. Finland har ett multilateralt arvs- och gåvoskatteavtal med de nordiska länderna och arvsskatteavtal med USA, Frankrike, Holland och Schweiz.

Vårt dubbelbeskattningsavtalsnät är alltså mycket glest vad gäller arvs- och gåvoskatt. I de fall där ett gällande avtal finns, såsom mellan de nordiska länderna, gäller detta avtal fortfarande fastän en stat – i detta fall Sverige – skulle ha upphört med att uppbära arvs- och gåvoskatt. Det nordiska avtalets bestämmelser skall alltså fortfarande tillämpas i förhållande till Sverige. Om avtalet ger t ex Finland rätt att beskatta i en situation där avtalet tidigare undanröjde finsk-svensk dubbelbeskattning har Finland fortfarande rätt att utnyttja den beskattningsrätt avtalet ger, medan Sverige självfallet inte kan beskatta. Jag skall nedan granska hur detta utfaller i praktiken.

Om det å andra sidan i relationen mellan två berörda länder inte finns något arvsskatteavtal, såsom fallet är mellan Finland och Estland eller Ryssland eller Finland och Kanada har Finland självfallet rätt att beskatta helt enligt sin egen arvs- och gåvoskattelag. Man kunde tänka sig att det i sådana fall inte kan uppstå någon dubbelbeskattning, men det är inte nödvändigtvis så. Det kan nämligen vara så att det arvsskattefria landet i stället för att ta ut arvs- eller gåvoskatt belägger vissa arvs- och gåvofång med inkomstskatt.³ Så sker t ex i Kanada.

För eliminering av sådan dubbelbeskattning finns det inget utvecklat system. T ex Finlands interna arvsskattelagstiftning torde inte möjliggöra avräkning från den finska arvsskatten av

³ Om förhållandet mellan gåvoskatt och inkomstskatt i internationella förhållanden har jag skrivit något i Festskrift till Birger Stuevold Lassen (1997) s. 51 ff. Se även Silfverberg: Internationell arvs- och gåvobeskattning (2002), s. 83.

sådan inkomstskatt som Kanada påfört för en arvslott. Den skattskyldige har då knappast någon annan möjlighet än att begära eftergift av den ena skatten. Naturligt vore kanske att eftergift söks i det land som enligt OECD:s modellavtal⁴ för arvsskatt vore skyldigt att avstå från beskattning (exempt-avtal) eller att avräkna skatten i det andra landet från sin skatt (credit-avtal). En begäran om eftergift är dock alltid ett osäkert kort då ett positivt beslut är beroende av den avgörande myndighetens prövning och beslutet vanligen inte ens kan överklagas (se BeskFörfl 89 §). Möjligen kunde man i förhållandet mellan Finland och Kanada tänka sig att åberopa inkomstskatteavtalets art. 24 rörande ömsesidig överenskommelse för eliminering av en dubbelbeskattningssituation som inte annars kan elimineras.

I det nordiska arvs- och gåvoskatteavtalet har problematiken med inkomstskatt för vissa arv och gåvor däremot uppmärksamats. I art. 15.4 ingår en bestämmelse om att detta avtal gäller framom det nordiska inkomstskatteavtalet när det är fråga om gåva. Detta har samband med att Danmark och Island i vissa fall uppbär inkomstskatt i stället för gåvoskatt på gåvors värde (se art. 2.4).⁵

Bosättning som grund för arvs- och gåvoskatteskyldighet

I AGL 4 och 18 § i deras ursprungliga lydelse bestämdes beskattningsrätten av var egendomen fanns, dock så att allt lösöre som hörde till kvarlåtenskapen efter en i Finland bosatt arvlåtare skulle beskattas i Finland. Man kunde säga att bosättningen då var bara en sekundär grund för Finlands beskattningsrätt. För gåva gällde enligt AGL 18 § samma primära regel, men den sekundära regeln band gåvoskatteskyldigheten till att mottagaren var bosatt i Finland. En person ansågs enligt AGL 4,2 § vara bosatt i Finland om han eller hans familj hade sin egentliga bostad här eller vistats här över sex månader i följd. Denna sexmånadersregel var densamma som vid inkomstbeskattningen, trots att man kunde hävda att det är ganska olika sakliga skäl som binder en person till en viss stat i avseende å inkomstskatt och i avseende å arvsskatt.

Från början av 1996 ändrades dessa ålderdomliga och från internationell praxis avvikande regler. Primärt avgörande för Finlands beskattningsrätt blev nu var arvlåtaren resp. givaren varit resp. var bosatt. Samtidigt utvidgades kretsen av skattskyldiga vid arvsbeskattningen till att gälla även i Finland bosatta arvingar och gåvotagare. En motsvarande regel är ovanlig utomlands. För fastighet i Finland och för finska fastighetsaktier skall skatt alltid utgå i Finland.

När det gäller att bestämma gränserna för Finlands beskattningsrätt är det avgörande ifråga om både arvlåtare, gåvogivare och (sekundärt) arvtagare och gåvotagare, var de vid tidpunkten för dödsfallet resp. gåvans fullbordande var bosatta. Samma kriterium är avgörande enligt de flesta andra länders arvs- och gåvoskattelagar. Även OECD:s modellavtal rörande arvs- och gåvoskatt liksom också de flesta existerande dubbelbeskattningsavtalen på detta område bygger

⁴ Model Double Taxation Convention on Estates and Inheritances and on Gifts (OECD 1982).

⁵ Se om det nordiska avtalet även Silfverberg a.a. s. 69 ff och Michelsen: SR-Skat 1990 s. 148 ff.

på samma kriterium. Det är därför en central fråga hur bosättningsbegreppets innebörd skall bestämmas. Den frågan har relevans i förhållande till alla andra länder som kan vara berörda av en internationell arvs- eller gåvosituation. Min framställning tar först sikte på denna fråga generellt. I nästa avsnitt behandlas de frågor som uppstår i relation till det arvs- och gåvoskattefria Sverige.

Genom ändringarna av AGL 4 § (1392/95) infördes i Finland en mycket omfattande skattskyldighet i internationella förhållanden. Arvsskatt skall i Finland betalas inte bara när arvlåtaren vid dödsfallet var bosatt i Finland, vilket får betraktas som den allmänna principen, utan även när en arvinge vid samma tidpunkt var bosatt här, oberoende av av var arvlåtaren var bosatt. Därjämte skall arvsskatt betalas här för fast egendom i Finland och för aktier i ett finskt bolag av vars tillgångar mer än hälften utgörs av fast egendom i Finland (i fortsättningen: fastighetsaktier). För gåvoskatt gäller enligt AGL 18 § ungefär samma regler.

En person anses vara bosatt i Finland om han har sitt egentliga bo och hemvist här (AGL 4,3 §). Man kan jämföra detta stadgande med ISkL 9,1 §, som också talar om personer som (under skatteåret) har varit bosatta i Finland. Detta stadgande kompletteras dock med den sk treårsregeln i ISkL 11,1 §, som utsträcker den obegränsade skattskyldigheten till utgången av det tredje kalenderåret efter utflyttningsåret, om den skattskyldige inte kan visa att han inte längre har haft väsentlig anknytning till Finland. Någon motsvarighet till denna treårsregel finns inte i AGL.⁶ Detta betyder att Finlands beskattningsrätt upphör när bosättningen i Finland konkret upphört. Man bör dock kanske anse att det i stadgandet avsedda bosättningslandet inte förändras lika lätt som t ex för en löntagare vid inkomstbeskattningen. Jag kan väl tänka mig att arvlåtaren i vissa fall kunde anses ha kvar sitt bo och hemvist i Finland, fastän han t ex skulle ha vistats utomlands något år av hälsoskäl eller på grund av ett arbetsförhållande. Särskilt är det väl skäl att slå fast att arvlåtarens / givarens utflyttning ”av skatteskal” en kort tid före dödsfallet eller gåvotillfället ogärna skall anses förändra domicilet och medföra befrielse från skattskyldighet. Centralt är dock att varje fall måste bedömas in casu.

Puronen säger i sin kommentar till AGL 4 § att bosättningsbegreppet i AGL är snävare än samma begrepp i ISkL och avser då avsaknaden av en motsvarighet till treårsregeln.⁷ Ifråga om bosättningen säger han att frågan skall avgöras med stöd i de faktiska omständigheterna, inte t ex med en bestämd tidsgräns som avgörande kriterium. I den ursprungliga lydelsen av AGL ingick den från inkomstbeskattningen lånade sexmånadersregeln varvid även det att en utlänning vistats sex månader i Finland grundlade skattskyldighet för hans arvingar. När denna sexmånadersregel slopades får man antaga att en utlänning som råkar avlida i Finland under en tillfällig vistelse inte anses i arvsskattehänseende ha varit här bosatt, fastän vistelsen skulle ha varat mer än sex månader.

Här intresserar oss dock det motsatta fallet, nämligen en finländare som flyttat ut. Vilka regler bestämmer då om han/hon vid arvs- och gåvobeskattningen skall anses vara/ha varit bosatt

⁶ Se Andersson JFT 1996 s. 214 ff och Silfverberg a.a. s. 71.

⁷ Se Puronen: Perintö- ja lahjaverotus (2000) s. 103 f.

i Finland? Tyvärr finns på denna punkt nästan ingen motivering alls i Reg.prop. 68/1995, som låg till grund för lagändringen. Frågan är särskilt aktuell i de fall som inte regleras av ett dubbelbeskattningsavtal; dessa avtal innehåller ju alltid en regel om vad som grundar domicile och hur en tvist om domicile skall lösas. När dubbelbeskattningsavtal inte finns bedöms frågan däremot av våra inhemska skattemyndigheter och -domstolar. Eventuell dubbelbeskattning elimineras eller lindras dock rätt väl med stöd av avräkningsstadgandena i AGL 4,2 och 18,2 §.

Puronen säger att mantalsskrivningen / folkbokföringen inte har avgörande betydelse, även om det att en person mantalsskrivits här kan visa bosättningsens stadigvarande karaktär.⁸ Han menar att det för att arvlåtaren skall anses ha varit bosatt i Finland krävs att han ägt eller besuttit en permanent bostad; detta är säkert i de flesta fall riktigt. Har arvlåtaren haft en permanent bostad i flera länder måste det avgöras vilken av dem som är hans primära bostad, men då detta i ett avtalslöst läge bestäms av de inhemska skattemyndigheterna kan dubbelbeskattning uppstå på grund av olika uppfattningar om den permanenta bostaden. Det är klart att en person som genuint flyttat ut inte skall anses vara bosatt i Finland. Men för deras del som enligt treårsregeln ansetts ha allmän inkomstskattskyldighet i Finland och inte har t ex källskattekort kan det vara skäl för skattemyndigheten att granska bosättningen närmare. Särskilt om merparten av tillgångarna i dödsboet finns i Finland, en rätt kort tid förflutit från utflyttningen och en ägarbostad i utlandet saknas, kan det vara befogat att anse att arvlåtaren varit bosatt i Finland. Vid gåva finns det enligt min mening ännu starkare skäl för att inte på ytliga grunder anse att bosättningen i Finland upphört. Om givaren flyttat ut en kort tid före gåvotidpunkten och sedan återflyttat till Finland rätt snart efter det gåvan givits, utesluter jag inte att AGL:s kringgåendestadgande (33 a §) kunde bli aktuellt. I annat fall vore det alltför lätt att flytta ut temporärt till ett arvs- och gåvoskattefritt land och under utlandsvistelsen ge gåvor som i Finland hade medfört betydande skatt.

Ur skatteplaneringssynvinkel kan man säga att, eftersom finsk lag beskattar ett arv när antingen arvlåtaren eller arvingen varit bosatt i Finland, arvlåtarens utflyttning dessutom vore meningslös, ifall arvingen / arvingarna är bosatta i Finland, ty detta är ju en alternativ grund för skattskyldighet i Finland. Arvlåtarens / gåvogivarens utflyttning för att undvika arvs- eller gåvobeskattnings i Finland kan därför – om dubbelbeskattningsavtal inte finns med det nya bosättningslandet – vara ett reellt alternativ för arvlåtaren / givaren bara om arvingarna / gåvomottagarna redan genuint bor i ett arvsskattefritt land. Även då bör utflyttningen planeras och verkställas i rätt god tid. – Finns det däremot ett dubbelbeskattningsavtal är situationen en annan. Då avgör avtalet i vilken stat arvlåtaren / givaren skall anses ha varit / vara bosatt medan arvingarnas / gåvotagarnas domicile saknar betydelse.

Det är klart att den ekonomiska ”vinsten” av en utflyttning till ett land som är arvsskattefritt eller har låg arvsskatt eller höga fribelopp kan bli betydande särskilt om det egna landets arvs- och gåvobeskattnings är sträng. Så var fallet t ex i Sverige fram till 1992 och det har sagts att en rätt betydande skattemotiverad utflyttning då förekom. Sedan sänktes den svenska marginal-

⁸ Se *Puronen a.a. s. 103 f.*

skatteprocenten vid arv mellan föräldrar och barn från 60 till 30 procent. Motsvarande marginals-katt är i Finland nu 16 %; före 1996 var den 14 % och före 1986 bara 11 %. Men även möjligheten att slippa 16 %:s arvsskatt kan vara lockande. Ännu större blir ”vinsten” ifall skatt i Finland skulle utgå enligt II eller III skatteklassen.

Om kvarlåtenskapen till stor del består av finska fastigheter eller av aktier i finska fastighetsbolag medför inte ens en äkta utflyttning befrielse från arvsskatt i Finland. Ingen stat torde heller i ett existerande dubbelbeskattningsavtal ha avstått från rätten att beskatta arv till den del de består av fastigheter i den egna staten.

När det gäller beskattning av arv och gåvor i en relation till en stat med vilken Finland inte har ett dubbelbeskattningsavtal rörande arv och gåva är Finlands beskattningsrätt alltså helt bestämd i vår interna lag och beroende av hur den tolkas. Om skatt har tagits ut även i den andra staten skall dock avräkning för utländsk skatt ske enligt stadgandena i AGL 4,2 och 18,2 §. Dessa stadganden som gäller bara personer som är bosatta i Finland innebär ett ganska gott skydd mot internationell dubbelbeskattning och har därmed nästan samma funktion som ett dubbelbeskattningsavtal skulle ha haft ifall ett sådant funnits. Bara sådan arvs- eller gåvoskatt som den andra staten eventuellt uttagit för finska fastigheter och fastighetsaktier står helt utanför avräkningen. Det är ganska naturligt att se det som den andra statens sak att eliminera dubbelbeskattning av sådan egendom.

Ifall den andra staten inte alls beskattar arv och gåva finns det naturligtvis ingen grund för avräkning, utan Finland uttar sin arvs- eller gåvoskatt fullt ut, till och med för fastigheter i den andra staten. Text genom utflyttning till Estland, vilket ju förekommer i viss utsträckning, kan finsk arvs- och gåvobeskattning undvikas bara om inte endast arvlåtaren / givaren utflyttar, utan även arvingarna / gåvotagarna utflyttar eller redan tidigare är tämligen permanent bosatta utomlands. Avser arvet eller gåvan fast egendom eller fastighetsaktier i Finland kan inte utflyttning överhuvud befria från finsk arvs- eller gåvoskatt.

Arvs- och gåvobeskattning vid utflyttning till Sverige

Det nordiska multilaterala dubbelbeskattningsavtalet rörande arvs- och gåvoskatt skapar ett avtalsförhållande bl a mellan Finland och Sverige. Avtalet fortbestår fastän Sverige har upphört med beskattningen av arv och gåva. Finland har den beskattningsrätt som avtalet ger, men denna beskattningsrätt utvidgas inte av att Sverige inte längre beskattar arv och gåva. Låt oss se vad detta innebär i praktiken.

Det nordiska dubbelbeskattningsavtalet bygger på OECD:s modellavtal av år 1982, men avviker från detta på några intressanta punkter. Enligt art. 4.1 i det nordiska avtalet åsyftas med uttrycket ”person med hemvist i en avtalsslutande stat” en person, efter vilken arv enligt lagstiftningen i denna stat är skattepliktigt på grund av denna persons hemvist, bosättning eller varje annan liknande omständighet eller på grund av dennes medborgarskap. Enligt OECD:s modellavtal saknar medborgarskapet betydelse och i finsk intern rätt är det inte hel-

ler relevant. Hänvisningen till medborgarskap torde ha berott på den dåvarande svenska lagstiftningen, som vid utflyttning förlängde skattskyldigheten för dem som hade svenskt medborgarskap.⁹ Då vår AGL inte fäster avseende vid medborgarskapet utvidgar denna klausul inte Finlands beskattningsrätt. Nedan kommer dock att framgå att en utflyttares finska medborgarskap i vissa fall kan verka till Finlands fördel i en dubbeldomicilsituation. Avgörande vikt lägger avtalet vid om arvlåtaren / givaren enligt de interna stadgandena i resp. land anses ha varit / vara bosatt i det landet vid tidpunkten för dödsfallet / gåvan. I art. 4.2 ingår de sedvanliga reglerna för lösning av dubbeldomicilsituationer. Dessa regler skall naturligtvis tillämpas vid beskattning som sker i Finland och man får utgå från att arvingar / gåvotagare som anser att arvlåtaren / givaren varit bosatt i Sverige och inte i Finland kommer att framlägga omständigheter till stöd för detta och kräva att skatt inte påförs. Däremot är det oklart i vilken mån svenska skattemyndigheter kommer att ta ställning till eventuella bosättningsvister, då svenska fiskala intressen inte berörs.

Enligt det nordiska avtalet art. 5 *får* fast egendom som överförs genom arv eller gåva av en person med hemvist i en avtalsstat och som är belägen i en annan avtalsstat *beskattas* i denna avtalsstat. Denna formulering innebär att båda staterna kan beskatta men hemviststaten skall undanröja dubbelbeskattningen så som i art. 10 förutsätts. Finland kan sålunda alltid beskatta arv eller gåva som innefattar en fastighet i Finland eller aktier i ett finskt fastighetsbolag. Men Finland får enligt avtalet och kan enligt sin interna lag beskatta även arv eller gåva av en fastighet i Sverige (eller något annat nordiskt land) ifall arvlåtaren eller givaren vid dödsfallet resp. gåvotidpunkten hade hemvist i Finland. Då Sverige inte längre uppbär arvs- och gåvoskatt finns ingen svensk skatt att avräkna enligt art. 10, varför Finlands skatteutfall i dessa fall kan stiga på grund av att Sverige upphört att beskatta. Ifall arvlåtaren / givaren inte hade hemvist i Finland får Finland inte beskatta arv eller gåva av fastighet i ett annat nordiskt land.

Enligt art. 6 i det nordiska arvs- och gåvoskatteavtalet gäller för tillgångar hänförliga till ett fast driftställe eller en stadigvarande anordning samma regler som för fast egendom enligt art. 5. Vid arv eller gåva av sådana tillgångar har alltså även den stat där driftstället eller anordningen är belägen rätt att påföra arvs- eller gåvoskatt och arvlåtarens eller givarens hemviststat skall undanröja eventuell dubbelbeskattning. Men medan vår AGL i 4 och 18 § alltid ger Finland rätt att påföra arvs- och gåvoskatt för fast egendom och fastighetsaktier i Finland, finns i lagen inte något motsvarande stadgande för fast driftställe och stadigvarande anordning. Enligt sin interna lag kan Finland alltså inte beskatta värdet av ett fast driftställe i Finland, om vare sig arvlåtaren (givaren) eller arvingen (gåvotagaren) är bosatt här.¹⁰ Det nordiska avtalet kan inte utvidga Finlands beskattningsrätt. Fallet har dock ringa praktisk betydelse, eftersom fysiska personer sällan har fasta driftställen i ett annat land. Ifall det fasta driftstället ägs av ett aktiebolag ärvs inte driftstället utan aktierna, varvid huvudregeln för skattskyldighetens omfattning

⁹ Se Silfverberg a.a. s. 40 f och Michelsen a. art. s. 151. Silfverberg har även diskuterat, om denna regel kunde strida mot EU:s grundstadga, se Festskrift Sven-Olof Lodin (2001) s. 244 f.

¹⁰ Intressant nog nämns detta inte i den finska propositionen 60/1992 rörande godkännande av det nordiska arvs- och gåvoskatteavtalet.

skall tillämpas. Gåva från eller till en juridisk person är en mycket sällsynt företeelse och det nordiska avtalet gäller enbart fysiska personer.

Enligt art. 7 i det nordiska avtalet är huvudregeln, som för Finlands del gäller all annan egendom än fastigheter och fastighetsaktier, att arv och gåva kan beskattas *endast* i den stat där arvlåtaren vid dödsfallet eller givaren vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde hade sin hemvist. Dubbelbeskattningsavtalet eliminerar alltså Finlands möjlighet att enligt sin interna lag beskatta en arvinge eller en gåvotagare på grund av att han / hon var bosatt i Finland, om arvlåtaren eller givaren hade sin domicil i ett annat nordiskt land. Har alltså en i Sverige bosatt arvlåtare eller givare lämnat arv eller givit en gåva till en i Finland bosatt person blir fänget i regel helt obeskattat, eftersom Sverige inte uppbär arvs- eller gåvoskatt och Finland inte enligt avtalet har rätt att beskatta. I det motsatta fallet, där arvlåtaren eller givaren är bosatt i Finland och mottagaren i Sverige, verkställs däremot finsk beskattning i normal ordning. För en svensk arv- eller gåvotagare är det alltså oförmånligare att få arv eller gåva från Finland än att få samma arv eller gåva av en i Sverige bosatt arvlåtare / givare.

Min uppfattning, som starkt stöds av huvudregeln både i OECD:s modellavtal för arvs- och gåvobeskattning och det nordiska avtalets huvudregel i art. 7, är att beskattning i arvlåtarens / givarens hemviststat är den primära regeln i internationella förhållanden.¹¹ Finland har sålunda inte förlorat någon beskattningsrätt på grund av att Sverige slopat denna skatteform. Inte heller har Finland fått någon utvidgning av sin beskattningsrätt. I de få fall där svensk skatt enligt avtalet borde avräknas från finsk skatt har Finland dock gjort en ”vinst”, eftersom ingen svensk skatt finns att avräkna.

I art. 8 av det nordiska avtalet finns ett stadgande om sk *subsidiär beskattningsrätt*.¹² Ett motsvarande stadgande finns inte i OECD:s modellavtal. Om en nordisk stat inte kan utnyttja sin i art. 5–7 angivna beskattningsrätt på grund av innehållet i sin egen nationella lagstiftning om skattskyldighetens territoriella omfattning eller om skattskyldighet på grund av personlig anknytning och om någon egendom därigenom skulle bli helt undantagen från beskattning får en annan avtalsstat under vissa förutsättningar i stället beskatta för denna egendom. Detta stadgande torde inte avse det fallet att någon avtalsstat, såsom nu Sverige, helt slopat sin arvs- och gåvobeskattning. Det kan inte tänkas vara meningen att de andra nordiska länderna skulle kunna profitera på Sveriges avstående. När det nordiska avtalet tillkom var en sådan situation säkert inte alls föremål för diskussion. Min uppfattning är att stadgandet i art. 8 om subsidiär beskattningsrätt har mycket liten praktisk betydelse och att det inte kan utnyttjas av Finland för att utvidga den finska beskattningsrätten i den nu aktuella situationen.

Om vi bortser från arv och gåva av fast egendom i Finland och av finska fastighetsaktier är situationen alltså den i relationen mellan Finland och Sverige, att en finländare genom en äkta utflyttning till Sverige kan åstadkomma att hans i Finland bosatta arvingar befrias från arvs-skattskyldighet. Även vid gåva är sådan skattebefrielse möjlig. Det krävs då av arvlåtaren resp.

¹¹ Se även Andersson JFT 1996, s. 224 ff.

¹² Se härom Michelsen a. art. s. 152.

givaren att han / hon vid dödsfallet resp. vid gåvoskattskyldighetens inträde (dvs i regel när gåvans fysiska besittning övergår) har varit bosatt i Sverige och inte i Finland. Den centrala frågan blir då i utflyttningsfall vad som krävs för att arvlåtarens resp. givarens domicil skall anses ha övergått från Finland till Sverige.

Vid 1995 års ändring av AGL:s skattskyldighetsregler (1392/95) stadgades i 4,3 och 18,4 § att en person ”anses vara bosatt i Finland om han har sitt egentliga bo och hemvist här”. Jag uppfattar denna ändring så att det nya stadgandet både kräver mer än sex månaders tillfällig vistelse här för att arvet efter en utlänning skall bli föremål för beskattning här, om han avlider eller ger en gåva under sin vistelse här. Likaså menar jag att det bör krävas mer för att en finlandare, som vistas utomlands, skall bli fri från sin skattskyldighet här. Vid bedömning av ett konkret fall är det naturligtvis av central betydelse vilken relation personen ifråga har till det land han flyttat till (här: Sverige) och hur stadigvarande hans vistelse där är. Vid den bedömningen utesluter jag inte att man kan få någon ledning av rättspraxis rörande begreppet väsentlig anknytning (ISKL 11,1 §) vid tillämpning av inkomstbeskattningens treårsregel. I ingen händelse borde det få vara möjligt att undgå tillämpningen av de finska gåvoskattegrupperna t ex genom att flytta till Sverige på ett år och under den tiden ge betydande förskottsarv eller andra gåvor till sina släktingar i Finland och någon tid efter gåvorna flytta tillbaka till Finland.

När det gäller flyttning till Sverige och dess inverkan på arvs- och gåvobeskattningen i Finland är det dock i första hand bestämmelserna i det nordiska avtalet som gäller. Dess 7 art. anger att avgörande vid bestämning av beskattningsstaten är var arvlåtaren vid dödsfallet resp. givaren vid tidpunkten för gåvoskattskyldighetens inträde hade hemvist. Begreppet hemvist definieras i art. 4 i första hand genom en hänvisning till envar avtalsstats interna lagstiftning. När denna regel leder till att en person anses ha hemvist i flera avtalsstater, ger art. 4.2 hela fyra i prioritetsordning uppställda regler (a–d) för bestämning av vilken stat som i det konkreta fallet har beskattningsrätt. I dessa stadganden fästs avseende (a) vid var personen har en stadigvarande bostad som står till hans förfogande; har han en sådan bostad i båda staterna fäster man avgörande avseende vid med vilken stat hans personliga och ekonomiska förbindelser är starkast (centrum för levnadsintressena). Nästa kriterium är (b), om man inte kan bestämma centrum för hans levnadsintressen eller om han inte i någon stat har en stadigvarande bostad, att han anses ha hemvist i den stat där han stadigvarande vistas. Ger inte heller detta kriterium ett svar på frågan om hans hemvist, för att han stadigvarande vistas i flera stater eller inte vistas i någon stat, (c) anses han ha hemvist i den stat vars medborgare han är. I sista hand skall frågan (d) avgöras genom ömsesidig överenskommelse. Dessa regler är identiska med reglerna i art. 4 av modellavtalen rörande både arvs- och gåvo- och inkomstbeskattning och samma regler ingår även i det nordiska inkomstskatteavtalet. Det finns av denna orsak en viss praxis att grunda avgörandet i konkreta fall på.

I art. 4.3 av det nordiska avtalet finns emellertid ett stadgande som inte förekommer i andra dubbelbeskattningsavtal rörande arvsbeskattning och som kanske syftar till att undvika att presumtiva arvlåtare och gåvogivare kan inverka på beskattningsstaten genom tämligen kortvarig vistelse i ett annat land. Stadgandet gäller fall i vilka en fysisk person är medborgare i den

ena men inte i den andra berörda staten och enligt reglerna i art. 4.1 och den interna lagstiftningen har *hemvist i båda staterna* på annan grund än medborgarskap.¹³ Om han då har haft hemvist i den stat, vars medborgare han inte är, sammanlagt mindre än fem av de senaste sju åren, anses han oberoende av reglerna i art. 4.2 ha hemvist i den stat där han är medborgare.

För att kunna rätt förstå och tolka detta intressanta stadgande i art. 4.3 bör man hålla i minnet att de nordiska staterna ännu under senare hälften av 1980-talet då arvs- och gåvoskatteavtalet förhandlades fram hade betydande skillnader i arvs- och gåvobeskattningsens stränghet. Medan den högsta marginalskatteprocenten i I skatteklassen i Finland var 11 % och från 1986 14 % var den hela 60 % i Sverige. Danmark åter hade ytterst höga skatteprocenter för arv till avlägsna släktingar. Det var därför inte obefogat av Sverige, som hade erfarenheter av att förmögna personer flyttade ut av skatteskal, att önska få in i avtalet en regel som i någon mån begränsade de egna medborgarnas möjligheter att undgå arvsbeskattning genom utflyttning. Enligt Sveriges AGL uttogs arvsskatt i Sverige även på arv efter en utomlands bosatt svensk medborgare, om han hade flyttat ut mindre än 10 år före dödsfallet.

Sådana tankegångar torde ligga bakom stadgandet i art. 4.3. Sedan Sverige upphört att beskatta arv och gåva har stadgandet ingen relevans för Sveriges del. Men frågan är om inte detta stadgande i vissa fall kan stärka Finlands rätt att beskatta när en finsk medborgare utflyttat men utflyttningen inte varit på sådant sätt slutlig att det inte längre skulle finnas fog för att anse honom ha kvar hemvist i Finland.

Ett konkret fall kunde konstrueras på följande sätt: A är finsk medborgare i arbetsför ålder. Han sänds av sin arbetsgivare till Sverige för att arbeta (tillsvidare) i ett där fungerande dotterbolag. Han bor jämte sin hustru i Sverige, medan de vuxna barnen är kvar i Finland där också större delen av hans förmögenhet finns. A och hans fru besöker Finland rätt ofta och bor då i en egen mindre aktielägenhet. Under semestrarna vistas de regelbundet på det sommarställe som A hade vid sin utflyttning. Efter 3–4 års vistelse i Sverige avlider A plötsligt. Alternativt besluter han sig för att ge betydande lösöregåvor till sina två barn. Är detta ett fall vari art. 4.3 ger Finland beskattningsrätten? Avgörande är om A i arvs- och gåvoskattehänseende kan anses ha bibehållit sin hemvist i Finland under de 3–4 år har arbetat i Sverige. Jag betraktar inte detta som uteslutet, men försöker inte analysera fallet närmare.

När Sverige inte längre har arvs- och gåvobeskattningslag uppstår antagligen inte tvister om dubbel domicil utan eventuella fall av den karaktär som mitt exempel ovan beskriver kommer att avgöras av finska skattemyndigheter och efter eventuella besvär av finska skattedomstolar. Det vore inte bra om särskilt den finska gåvobeskattningslagen skulle urvattnas genom sådan tolkning som gör det möjligt att inför planerade större gåvor (t ex av generationsskifteskaraktär) etablera kortvarig hemvist i Sverige och sålunda kunna helt undgå gåvobeskattningslag. Jag skulle i dessa fall rekommendera att bosättningsbegreppet tänjs rätt långt, ungefär så långt som treårsregeln vid inkomstbeskattningslag medger. Kommer man till att stadgandet om bosättning i

¹³ Se Michelsen a.art. s. 151. Den finska propositionen säger ingenting om denna klausul. Även den svenska propositionen 1989/90 s. 18 berör stadgandet mycket ytligt.

AGL 4,3 och 18,4 § inte tillräckligt tillvaratar Finlands intresse i fall av den art jag ovan beskriver, kan det bli aktuellt att ändra dessa stadganden och komplettera dem med en regel ungefär motsvarande treårsregeln i ISkL 11,1 §. Liknande och även längre gående regler finns i många andra europeiska arvsskattelagar.

Beskattning av försäljningsvinst på arv och gåvor från Sverige

Vid inkomstbeskattningen av försäljningsvinst bestäms som bekant ingångsvärdet för egen-
dom som förvärvats genom arv eller gåva enligt ISkL 47,1 § till beskattningsvärdet vid arvs-
och gåvobeskattningen, alternativt med hjälp av anskaffningsprispresumtionerna (20 % före
och 40 % efter 10 års innehav). Har arvs- eller gåvobeskattning skett utomlands i ett land som
har arvs- och gåvobeskattning kan jag inte se någon saklig anledning till att inte det där använ-
da beskattningsvärdet kunde i Finland användas som ingångsvärde.¹⁴ Men om en i Finland all-
mänt inkomstskatteskyldig person ärvt t ex börsaktier (även inhemska sådana) efter en i Sve-
rige bosatt arvlåtare, skall ingen arvsbeskattning ske och något arvsbeskattningsvärde finns så-
ledes inte. Detsamma gäller givetvis även vid gåva från en i Sverige bosatt person. Vid försälj-
ning av denna ärvda eller som gåva erhållna tillgång (som inte utgör fastighet i Finland eller
aktier i ett finskt fastighetsbolag) inom resp. efter 10 år räknat från dödsfallet, arvskiftet eller
gåvotidpunkten finns således inget annat ingångsvärde att tillgå än presumtionen om 20 eller
40 procent av försäljningspriset. Detta kan leda till ganska orimliga resultat.

Vi antar att A utflyttat från Finland till Sverige och avlider där samt har som arvinge sin i
Finland bosatta bror B. B:s arv består till stor del av aktier i finska börsbolag, värda på
dödsdagen sammanlagt 1 000 000 euro. Arvsbeskattning kan inte ske i Finland. När A:s
dödsbo är utrett har aktiernas värde sjunkit till 900 000 euro och då aktievärdena är på
väg vidare nedåt besluter B sälja aktierna för 900 000 euro. För denna försäljning får han
vid inkomstbeskattningen avdrag bara för ett ingångsvärde om 20 % eller 180 000 euro,
varför en försäljningsvinst fastställs till 720 000 och skatten enligt 28 % till 201 600 euro.
Om B hade ärvt samma aktier av en i Finland bosatt arvlåtare hade det uppstått en
100 000 euro stor försäljningsförlust som kunnat avdras från B:s andra eventuella försälj-
ningsvinster. – Utgången är uppenbart orimlig. Jag är beredd att ställa frågan om den ens
är förenlig med de i EU:s grundstadga ingående reglerna mot diskriminering och röran-
de kapitalets fria rörlighet. Enligt min mening kan konsekvenserna i fall av denna karak-
tär bli så orimliga att en lagändring borde övervägas.

Om något arvs- eller gåvoskattevärde i Finland inte fastställts för här ärvda eller som gåva er-
hållna tillgångar kan arv- eller gåvotagaren enligt praxis i efterhand anmäla fånget till beskatt-
ning, varvid ett värde fastställs även om arvs- eller gåvoskatt inte skulle utgå på grund av arvets

¹⁴ Denna fråga har i vår litteratur diskuterats av Rabinä: Vastikkeeton saanto ja luovutusvoiton verotus (2001) s. 297
och av Nykänen: Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa (2004) s. 266. Medan
Rabinä förhåller sig generellt negativ till att använda utländska arvsskattevärderna kommer Nykänen med rätta till att
åtminstone värden från EU-staterna måste kunna användas.

eller gåvans ringa värde. Detta förfarande är inte möjligt vid arv eller gåva från Sverige. Däremot är de nyss berörda inkomstskatteproblemen inte aktuella vid arv eller gåva från Ryssland eller Estland eller något annat arvs- och gåvoskattefritt land, eftersom en i Finland bosatt arv- eller gåvotagare blir här arvs- eller gåvobeskattad och sålunda får ett arvs- eller gåvobeskattningsvärde vilket kan användas som ingångsvärde vid försäljningsvinstbeskattningen.¹⁵

Skattekontrollen av gränsöverskridande arv och gåvor

En förutsättning för att beskattningen av arv och gåvor skall kunna förverkligas i gränsöverskridande situationer är att skattemyndigheterna i det land som har beskattningsrätt kan få nödiga uppgifter från de andra berörda länderna. För Sveriges del är frågan föga aktuell eftersom arvlåtarens resp. givarens bosättningsland avgör beskattningsrätten. Finland kan enligt det nordiska dubbelbeskattningsavtalet inte beskatta arvingar resp. gåvotagare som är bosatta här ifall arvlåtaren resp. givaren är bosatt i Sverige. Möjligen behövliga uppgifter kan dessutom inbegäras med stöd av det nordiska handräckningsavtalet av 1991. Den allmänna uppfattningen torde vara att handräckningen fungerar rätt bra mellan de nordiska länderna. Om arvet eller gåvan har gällt fast egendom i Finland eller fastighetsaktier i ett finskt bolag, medan både arvlåtare och arvinge resp. givare och gåvotagare är bosatta utomlands, är det dock osäkert om den benefika äganderättsövergången alls kommer till våra skattemyndigheters kännedom. Detta kan ske i samband med att fastigheten lagfars eller överlåtna aktier registreras, varvid skattemyndigheten har anledning att utreda om arvs- eller gåvoskatt har påförts. För fastighetsaktier torde de reella kontrollmöjligheterna vara rätt dåliga.

Estland omfattas som EU-medlemsstat av EU:s handräckningsdirektiv av år 1977. Detta innebär att uppgifter kan inbegäras från Estland. Problemet kan här vara att våra skattemyndigheter först måste ha fått veta att ett dödsfall inträffat eller en gåva givits. Utan kännedom om det har man ingen anledning att börja utreda saken genom en begäran om handräckning. Den allmänna uppfattningen torde vara att handräckningen i stöd av EU-direktivet inte i alla medlemsstater fungerar så som den borde.¹⁶

* * *

How does Sweden's abolition of the inheritance tax affect Finland?

During the past 5 years three states of the EU-15 (Sweden, Italy, Portugal) have abolished their inheritance and gift taxes. Many of the recently acceded Member States do not have such taxes in the first place. As a matter of fact, Finland is now surrounded by three states (Sweden, Russia

¹⁵ Se om beskattning av försäljningsvinster vid flyttning inom Norden även min artikel i Festskrift för Armann Snaevarr (Reykjavik 1989) s. 81 ff.

¹⁶ Se om dessa frågor Silfverberg a.a. s. 115 f och Juusela: Kansainvälistet sijoitukset ja verovalvonnan tehokkuus (1998) s. 300 ff.

and Estonia) which do not collect tax on inheritances and gifts. At the same time, people are more mobile than ever before. A desire to avoid death duties or to be able to donate wealth or to arrange the transfer of one's business to the next generation without the extra burden of gift tax may be a reason for wealthy persons to move to another country.

The Finnish Inheritance and Gift Tax Act gives the power to levy tax not only if the domicile of the deceased or the donor is in Finland but also if the heir or the donee is domiciled here. Thus, in most cases, a wealthy person cannot avoid inheritance or gift tax being levied from the heirs or the donee by moving to a tax-free country. The heirs or the donee have to move as well, if they are not already domiciled abroad. Thus, the Finnish fisc does not seem to have reason for major concerns regarding its tax claims.

But if there is a tax treaty with the country to which the deceased or the donor moved, the situation is different. For instance, there is a multilateral Nordic treaty on inheritance and gift tax. This treaty has remained in force also in relation to Sweden, although Sweden has abolished its tax. This Nordic treaty is based on the OECD 1982 Model Convention, but it differs from it on certain points. With the exception of inheritances and gifts consisting of immovable property or the movable property of a permanent establishment, the general rule is that the domicile country of the deceased or the donor is entitled to levy the tax. The essential question is therefore where the deceased or the donor was domiciled. In derogation to the Model Convention, the Nordic treaty gives relevance to citizenship in a situation where both states, according to their domestic law, consider the deceased or the donor to have been domiciled in that state. If the deceased or the donor has retained his or her citizenship and has stayed in the other state less than five of the past seven years, the right to the tax belongs to the state of citizenship.

Perhaps the problems are the greatest in connection with gift taxation. It would not be satisfactory if a Finnish citizen could avoid gift tax by moving to Sweden and staying there a fairly short time before making the donation and then, some time after the donation, moving back to Finland. If such a loose concept of changing domicile were accepted in taxation practice, it would in the opinion of the author be necessary to extend the domicile concept in the Finnish Inheritance and Gift Tax Act to parallel that in the Income Tax Act. That would mean that a Finnish citizen retained his or her domicile here for three years after moving abroad, if he or she could not prove that he or she has moved abroad for good.

Edward Andersson
Professor Emeritus